

ÚŘAD PRO VYNÁLEZY
A OBJEVY

POPIS VYNÁLEZU K AUTORSKÉMU OSVĚDČENÍ

244023

(11)

(B1)

(22) Přihlášeno 31 08 84
(21) PV 6585-84

(51) Int. Cl.⁴
C 07 H 3/02

(40) Zveřejněno 17 09 85

(45) Vydáno 16 11 87

(75)

Autor vynálezu

KULHÁNEK MILOŠ ing. DrSc.; TADRA MILAN ing. CSc., PRAHA

(54) Způsob výroby D-glucitolu s obsahem až 15 % hmot. D-mannitolu

Způsob výroby D-glucitolu s obsahem až 15 % hmot. D-mannitolu hydrogenací roztoků směsí D-glukózy s D-fruktózou, získaných chromatografií na katexu, uvedeného úplně nebo částečně do cyklu kovu, zejména vápníku, a elucí vodou. Podstata řešení je v hydrogenaci eluátu s obsahem 70 až 99,5 % hmot. D-glukózy a do 29,5 % hmot. D-fruktózy. D-glucitol získaný způsobem podle řešení se používá v průmyslu potravinářském, farmaceutickém, tabákovém, kosmetickém nebo v lékařství.

Vynález se týká způsobu výroby D-glucitolu s obsahem až 15 % hmot. D-mannitolu. Tento D-glucitol bývá ve výrobní praxi označován jako potravinářský nebo technický D-sorbitol (starší název sorbit). D-glucitolu s různým obsahem D-mannitolu se používá například v průmyslu potravinářském, farmaceutickém, kosmetickém, tabákovém nebo v lékařství.

D-glucitol bez obsahu D-mannitolu se podle čs. AO č. 202313 vyrábí katalytickou hydrogenací roztoků čisté D-glukózy, jiné možnosti přípravy D-glucitolu jsou uvedeny například v NSR pat. sp. č. 845340, brit. pat. sp. č. 867689 nebo US pat. sp. č. 2 518 235.

D-glucitol s maximálním obsahem vedlejších cukrů do 1 % hmot. se připravuje např. podle US pat. sp. č. 2 759 023 nebo NDR pat. sp. č. 147842 a používá se pro fermentační přípravu L-sorbózy, která slouží jako mezirprodukt při výrobě vitamínu C, nebo k výrobě infuzních roztoků. Pro fermentační přípravu L-sorbózy je možno použít D-glucitol s vyšším obsahem D-mannitolu, avšak zvýšený obsah D-mannitolu úměrně snižuje výťažky L-sorbózy.

D-glucitol s obsahem až 5 % hmot. vedlejších cukrů se připravuje např. podle NSR pat. sp. č. 1 268 606 a používá se v potravinářském průmyslu jako sladidlo dietních výrobků a k výrobě dietních sladivých směsí pro diabetiky. Uvádá se, že přítomné malé množství D-mannitolu v některých případech příznivě ovlivňuje zažívací pochody. Dále se používá jako zvláštěhodvado v tabákovém průmyslu a slouží jako cenná surovina ve farmaceutickém a kosmetickém průmyslu.

Pro mnohé z těchto použití jsou výhodnější sirupovité směsi obsahující kolem 67 % hexitolů, z toho asi 52 až 57 % D-glucitolu a D-mannitolu asi 10 až 15 %. Tyto směsi jsou běžně označovány "Sorbit M" a jsou vyráběny katalytickou hydrogenací roztoků, obsahujících směsi D-glukózy a sacharózy.

Levnější a dostupnější sacharóza /která se hydrolyzuje/ přitom představuje částečnou náhradu D-glukózy. Získaný D-glucitol s poměrně vysokým obsahem D-mannitolu však je nevhodný pro potravinářské účely zejména proto, že zvýšený obsah D-mannitolu může způsobovat zažívací potíže. Proto se takto získaný D-glucitol používá k technickým účelům.

Uvedené nevýhody odstraňuje způsob výroby D-glucitolu s obsahem až 15 % hmot. D-mannitolu hydrogenací roztoků směsí D-glukózy a D-fruktózy, získaných chromatografií na kolonách katechu, uvedeného úplně nebo částečně do cyklu kovu, zejména vápníku, a elucí vodou, vyznačující se tím, že se hydrogenuje eluát s obsahem 70 až 99,5 % hmot. D-glukózy a až 29,5 % hmot. D-fruktózy.

Způsob výroby podle vynálezu odstraňuje nutnost používání čisté krystalické D-glukózy pro potravinářské i technické účely a tím velmi významně snižuje náklady na výrobu žádaného D-glucitolu. Způsob výroby podle vynálezu v návaznosti na čs. AO č. 202313 umožňuje vyrábět plynulou řadu produktů od zcela čistého D-glucitolu přes potravinářský i technický D-glucitol až po směsi s obsahem do 15 % hmot. D-mannitolu, které se označují "Sorbit M".

Tyto produkty se získávají chromatografií roztoků sacharózy, invertního cukru nebo jiných směsí D-glukózy a D-fruktózy nebo směsí sacharózy a invertního cukru na sloupci kationtoměnné pryskyřice a hydrogenací eluátu. Podle nastaveného způsobu jímání se získává eluát o zvoleném složení, t.j. zvoleném obsahu glukózy a fruktózy.

Katalytickou hydrogenací se pak připraví glucitol požadované čistoty. Sacharóza, příp. invertní cukr, získaný hydrolyzou sacharózy známými postupy, jsou levnější zdroje D-glukózy než škrob, z něhož se obvykle získává krystalická D-glukóza. Jsou také levnější než škrobový hydrolyzátn, který slouží k přípravě D-glucitolu (čs. pat. sp. č. 124 995).

Hlavním technologickým a ekonomickým přínosem způsobu podle vynálezu je možnost vyrábět buď čistý D-glucitol nebo D-glucitol s obsahem D-mannitolu až do 15 % hmot., které se použijí-

vají např. v průmyslu potravinářském, farmaceutickém a jinde. Další výhodou způsobu podle vynálezu je možnost kontinuální výroby produktu, aniž by se izolovaly jednotlivé frakce, např. čistá D-glukóza, a tím vzniká předpoklad pro zautomatizování celé výroby a její celkové zjednodušení.

Následující příklady provedení způsob podle vynálezu pouze dokládají, ale nijak neomezuji.

Příklad 1

Vyhřívaná skleněná kolona o vnitřním průměru 16 cm a výšce 300 cm byla naplněna do výše 280 cm katexem nasyceným ionty vápníku (Ostion KS 0407). Pracovní teplota 60 °C byla dodržena během celého postupu. Na sloupec katexu bylo nadávkováno 8,2 kg deionizovaného vodného roztoku invertního cukru (invertu) o koncentraci 35 % hmot., připraveného působením silně kyselé kationtoměnné pryskyřice (ve vodíkovém cyklu) na vodný roztok sacharózy.

Zatížení sloupce invertem bylo 50 g.l⁻¹ pryskyřice. Eluce převařenou deionizovanou vodou probíhala rychlostí 2 000 ml za 24 min, tj. specifickou rychlostí 0,42 ml.min⁻¹.cm⁻² průřezu sloupce. Při eluci středních směsných frakcí (viz Tabulka 1) byly v zájmu získání možnosti přesnějšího spojování frakcí jímány frakce po 1 000 ml za 12 min. Za 9 h 37 min bylo celkem zachyceno 24 frakcí, z nichž 15. až 24. obsahovaly cukry.

Tabulka 1

Frakce č.	Koncentrace g.100 ml ⁻¹	Celková sušina g	Glukóza g	Fruktóza g
15	0,71	14,2	14,2	-
16	4,57	91,4	91,4	-
17	9,72	194,4	194,4	-
18	14,77	295,4	295,4	-
19	21,11	422,2	405,3	16,9
20/a	19,87	198,7	160,9	37,8
20/b	23,87	238,7	134,9	103,8
21/a	28,45	284,5	106,7	177,8
21/b	28,73	287,3	53,2	234,1
22/a	27,34	273,4	8,2	265,2
22/b	25,96	259,6	-	259,6
23	14,77	295,4	-	295,4
24	0,93	18,6	-	18,6
celkem		2 873,8	1 464,6	1 409,2

Spojením frakcí eluátu obohacených D-glukózou podle některé z následujících alternativ (A až H) je možno po hydrogenaci získat D-glucitol požadované kvality. Označení čistoty D-glucitolu v hmot. %, např. 95,6 %, znamená, že zbytek do 100 % tvoří D-mannitol, který vzniká hydrogenací z přítomné D-fruktózy. Frakce eluátu obohacené D-fruktózou na 90 až 95 % hmot. slouží pro přípravu krystalické D-fruktózy nebo vysokoropcentních fruktózových sirupů které nesou označení FS-90 a FS-95.

Alternativa A:

Spojeny frakce č.	Sušina g	Glukóza g	Fruktóza g	Konečné produkty sušina g	Čistota % hmot.
15 až 18	595,4	595,4	0	D-glucitol 602,0	100,0

19 až 20/a	620,9	566,2	54,7	D-glucitol	627,9	95,6
20/b a 21/a	523,2	241,6	281,6	recykluje se	523,2	
21/b až 24	1134,3	61,4	1072,9	D-Fruktóza	1134,3	
				krystalická		
				nebo FS-95		

Alternativa B:

Spojený frakce č.	Sušina	Glukóza	Fruktóza	Konečné produkty	
	g	g	g	sušina	čistota % hmot.
15 až 19	1 017,6	1 000,7	16,9	D-glucitol	1 029,0 99,2
20/a a 20/b	437,4	295,8	141,6	D-glucitol	442,3 85,0
21/a až 24	1 418,8	168,1	1 250,7	Fruktózový sirup	1 418,8 FS-90

Jsou ještě další možnosti (alternativa C až H v tabulce 2), jak získat spojením vhodných frakcí obohacených D-glukózou D-glucitol požadované čistoty, např.:

Tabulka 2

Spojený frakce č.	Sušina	Glukóza	Fruktóza	Konečné produkty	
	g	g	g	sušina	čistota % hmot.
C					
15 až 20/a	1 216,3	1 161,6	54,7	D-Glucitol	1 230,0 97,7
D					
15 až 20/b	1 455,0	1 296,5	158,5	D-Glucitol	1 471,3 95,0
E					
15 až 21/a	1 739,5	1 403,2	336,3	D-Glucitol	1 759,0 90,0
F					
15 až 21/b	2 026,8	1 456,4	570,4	D-Glucitol	2 049,5 86,0
G					
15 až 18	595,4	595,4	0	D-Glucitol	602,0 100,0
19 až 20/b	859,6	701,1	158,5	D-Glucitol	869,2 90,0
H					
15 až 18	595,4	595,4	0	D-Glucitol	602,0 100,0
19 až 21/a	1 144,1	807,8	336,3	D-Glucitol	1 156,9 85,0

Příklad 2

Vyhříváná skleněná kolona vnitřního průměru 5 cm byla do výše 200 cm naplněna kationto-měnnou pryskyřicí (Zerolit 225 SRC 10) nasycenou z 90 % obj. ionty vápníku. Na sloupec pryskyřice bylo nadávkováno 605 g deionizovaného vodného roztoku sacharózy o koncentraci 35 % hmot. Zatížení pryskyřice bylo 55 g sacharózy na 1 l pryskyřice, tj. 57,5 g invertu na 1 l pryskyřice.

Eluce převaženou deionizovanou vodou probíhala průtokovou rychlostí $0,22 \text{ ml} \cdot \text{min}^{-1} \cdot \text{cm}^{-2}$ průřezu sloupce. Pracovní teplota byla 60°C , frakce po 130 ml byly jímány po 30,16 min, přičemž směsné frakce 21. a 22. (viz Tabulka 3) byly jímány o polovičním objemu za poloviční dobu. Za 12 h 34 min bylo zachyceno celkem 25 frakcí, z nichž 15. až 25. obsahovaly cukry.

Tabulka 3

Frakce č.	Koncentrace g. 100 ml ⁻¹	Celková sušina g	Glukóza g	Fruktóza g
15	0,33	0,429	0,429	-
16	1,25	1,625	1,625	-
17	6,68	8,684	8,684	-
18	13,90	18,070	18,070	-
19	19,65	25,545	25,545	-
20	21,90	28,470	27,615	0,854
21/a	23,98	15,587	12,968	2,619
21/b	25,50	16,575	8,569	8,006
22/a	27,70	18,005	3,601	14,404
22/b	28,92	18,798	0,658	18,140
23	29,28	38,064	-	38,064
24	17,22	22,386	-	22,386
25	0,68	0,884	-	0,884
celkem		213,122	107,764	105,357

Spojením frakcí 15 až 19 a jejich katalytickou hydrogenací se získá roztok, obsahující v sušině 55,0 g čistého D-glucitolu. Spojením frakcí 20 a 21/a, které v sušině obsahují celkem 40,58 g D-glukózy a 3,47 g D-fruktózy, se po hydrogenaci získá roztok technického D-glucitolu, obsahující v sušině 3,9 % hmot. D-mannitolu, vhodný pro použití jako sladidlo nebo v různých odvětvích průmyslu. Je možno též spojit frakce 20 až 21/b, obsahující v sušině 49,15 g D-glukózy a 11,48 g D-fruktózy a po hydrogenaci získat roztok D-glucitolu, obsahující v sušině 90,5 % hmot. D-glucitolu, a 9,5 % hmot. D-mannitolu, vhodný po zahuštění na 67% sirup pro různé použití v průmyslu ("Sorbit M").

D-Glucitol vhodný pro použití v průmyslu potravinářském a ve farmacii, příp. i fermentační výrobu L-sorbózy, je možno získat spojením frakcí 15 až 21/a, obsahujících v sušině 94,94 g D-glukózy a 3,47 g D-fruktózy, které po hydrogenaci poskytnou roztok D-glucitolu čistoty 98,2 % hmot., obsahující 1,8 % hmot. D-mannitolu.

Plynovou chromatografií, provedenou např. podle Methods Carbohydr. Chem. 6, 20, 1972, byla ověřena a potvrzena čistota všech získaných produktů.

PŘEDMĚT VYNÁLEZU

Způsob výroby D-glucitolu s obsahem až 15 % hmot. D-mannitolu hydrogenací roztoků směsí D-glukózy s D-fruktózou, získaných chromatografií na katexu, uvedeného úplně nebo částečně do cyklu kovu, zejména vápníku a elucí vodou, vyznačující se tím, že se hydrogenuje eluát s obsahem 70 až 99,5 % hmot. D-glukózy a do 29,5 % hmot. D-fruktózy.